

JAHONDA XIZMATLAR SOHASINI SOLIQ IMTIYOZLARI ORQALI RAG'BATLANTIRISH YO'LLARI

Akbarov Akmalxon

Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti

ORCID: 0009-0004-2876-4333

a.akmalxon.a@gmail.com

Annotatsiya. Ushbu maqola jahon iqtisodiyotida xizmatlar sohasining o'rnini tadqiq etadi va uni soliq imtiyozlari orqali rag'batlantirish yo'llarini tahlil qiladi. Jahon amaliyotida xizmatlar sohasi soliq siyosati va davlat qo'llab-quvvatlash mexanizmlarini takomillashtirish bo'yicha tahlil qilingan.

Kalit so'zlar: xizmatlar sohasi, soliq imtiyozlari, iqtisodiy rag'batlantirish, global tajriba.

МИРОВОЙ ОПЫТ СТИМУЛИРОВАНИЯ СЕКТОРА УСЛУГ ПОСРЕДСТВОМ НАЛОГОВЫХ ЛЬГОТ

Акбаров Акмалхон

Ташкентский государственный экономический университет

Аннотация. В данной статье исследуется роль сектора услуг в мировой экономике и анализируются пути его стимулирования через налоговые льготы. Рассмотрены налоговая политика в отношении сектора услуг и механизмы государственной поддержки в мировой практике, а также предложения по их совершенствованию.

Ключевые слова: сектор услуг, налоговые льготы, экономическое стимулирование, мировой опыт.

GLOBAL APPROACHES TO STIMULATING THE SERVICE SECTOR THROUGH TAX INCENTIVES

Akbarov Akmalxon

Tashkent State University of Economics

Abstract. This article explores the role of the service sector in the global economy and analyzes ways to promote it through tax incentives. It examines international practices in service sector tax policy and government support mechanisms, offering insights for their improvement.

Keywords: service sector, tax incentives, economic stimulation, global experience.

Kirish.

Xizmatlar sohasi har qanday zamonaviy iqtisodiyotning ajralmas qismi bo'lib, barqaror rivojlanishni ta'minlash, aholi turmush darajasini oshirish va ish o'rinlari yaratishda muhim rol o'ynaydi.¹ Uning ahamiyati sof iqtisodiy ko'rsatkichlardan tashqari, ham iqtisodiy, ham ijtimoiy tabiatga ega ekanligi bilan belgilanadi. Iqtisodiy nuqtayi nazardan, ushbu sektor mamlakat yalpi ichki mahsuloti (YAIM) shakllanishiga sezilarli hissa qo'shadi. Ijtimoiy nuqtayi nazardan esa, u ish o'rinlari yaratish, odamlarning turmush sharoitini yaxshilash va farovonligini oshirishga yordam beradi.

Rivojlangan mamlakatlarda xizmatlar sohasining YAIMdagi ulushi 70-80% ga yetadi, bu uning postindustrial iqtisodiyotdagi yetakchi roldan dalolat beradi. Bu mamlakatlar uchun xizmatlarning yuqori ulushi shunchaki son ko'rsatkichi emas, balki iqtisodiyotdagi chuqur tarkibiy o'zgarishlarni aks ettiradi. Rivojlanish jarayonida iqtisodiyotlar tabiiy ravishda birlamchi va ikkilamchi sektorlardan uchinchi sektorning ustunligiga o'tadi, bu ko'pincha aholi jon boshiga to'g'ri keladigan yuqori daromad va turmush darajasining yaxshilanishi bilan bog'liq. Bu shuni anglatadiki, xizmatlar sohasini rag'batlantirish yanada rivojlangan, postindustrial iqtisodiy tuzilmaga erishish yo'lidagi strategik qadamdir.

O'zbekistonda sezilarli yutuqlarga qaramay, 2023-yilda xizmatlar sohasining YAIMdagi ulushi 43,4% ni tashkil etdi. Rivojlangan mamlakatlar bilan taqqoslagandagi bu farq keyingi o'sish va tarkibiy o'zgarishlar uchun katta salohiyat mavjudligini ko'rsatadi. Shunday qilib, O'zbekistonda xizmatlar sohasini rag'batlantirish nafaqat iqtisodiy o'sish masalasi, balki sifatli iqtisodiy transformatsiya va aholining umumiy farovonligini oshirishning asosiy elementi hisoblanadi.

Mazkur tadqiqotning dolzarbligi O'zbekistonda xizmatlar sohasini jadal rivojlantirish zarurligi bilan izohlanadi, chunki u iqtisodiy barqarorlik va aholi farovonligida hal qiluvchi rol o'ynaydi. Bu milliy iqtisodiyot uchun ustuvor vazifalardan biridir.

Adabiyotlar sharhi.

Xizmatlar sohasi asosida xizmat bo'lib, ushbu faoliyat turli jarayonlarni amalga oshirishda ishtirok etadi. Avvalo, "xizmat" so'zi, asosan, quyidagi ikki xil lug'aviy ma'noga ega: - boshqa birovga foyda keltiruvchi harakat va biror kimga xo'jalik qulayliklarini taqdim etmoq.

Klassik iqtisodchi Smit (1723-1790) xizmat shaklidagi noz-ne'matlarning iqtisodiy mazmunini batafsil ochib berish hamda uning mamlakat ijtimoiy boyligining manbai sifatida ko'rish muammosini bartaraf etish maqsadida o'zining "Xalqlar boyligining tabiat va sabablari tadqiqoti" (1766) nomli asarida "unumli mehnat" va "unumsiz mehnat" tushunchalari xususida fikr bildirgan holda A.Smit moddiy va nomoddiy ishlab chiqarishni farqlab dastlabki xizmat tushunchasi paydo bo'lishiga o'z xissasini qo'shgan.

A.Smitning fikrlarini boyitgan holda olim Muxammedov (2018) o'zining "Xizmat ko'rsatish sohasi va turizmni rivojlantirishning nazariy asoslari" deb nomlangan monografiyasida "inson iste'moli uchun zarur bo'lgan har qanday noz - ne'mat (*ya'ni u moddiy yoki nomoddiy bo'lishidan qat'iy nazar*) ishlab chiqarishga sarflangan mehnat baribir jamiyat uchun foydali, samarali unumli deb qaralishi va ijtimoiy boyluk tarkibiga albatta kiritilishi lozim" deb hisoblaydi. Shu orqali olim har qanday ne'mat yaratishga qaratilgan mehnat qatori xizmat ko'rsatishda band bo'lganlarning mehnati ham qiymat va iste'mol qiymatini yaratishi mumkinligini ilmiy asoslaydi.

"Xizmat" atamasi olimlar tomonidan iqtisodiy adabiyotlarda turlicha nuqtayi nazardan qo'llanilib iqtisodiy bilim sohasiga bog'liq holda talqin qilinadi. Ushbu atama doirasida ko'plab xorijlik va mahalliy olimlarimiz nazariy tadqiqotlar olib borishgan. Taniqli olimlardan biri Kotler (2000) bo'lib, u xizmatga quyidagicha ta'rif beradi: "Xizmat - bu bir tomon boshqasiga taklif qilishi mumkin bo'lgan har qanday faoliyatdir".

O'zbek olimlaridan Tuxliyev (2005): "Xizmatlar - bu ko'zga ko'rinmas tovarning o'ziga xos turidir" degan va ushbu yondashuvda olim xizmatni tovar xususiyatini ifodalagan, ya'ni,

xizmatlar ishlab chiqarish, moddiy ishlab chiqarish jarayonlaridagi mehnat munosabatlarini o'zida aks ettiradi, ammo ishlab chiqarish jarayoni natijasi nomoddiy shaklga ega bo'ladi deb ta'kidlashga harakat qiladi.

Xizmat tushunchasiga Ochilov (2010) tomonidan berilgan ta'rif boshqalariga nisbatan mazmun va mohiyat jihatidan takomillik kasb etgan va u quyidagi shaklda berilgan: "Xizmat deyilganda, insonning, xo'jalik yurituvchi subyektlarning, davlatning va jamiyatning ma'lum bir ehtiyojini qondirishga yo'naltirilgan kishilarning naf keltiradigan xizmat jarayoni bilan bog'liq ongli faoliyati tushuniladi" deb ta'rif bergan.

Professor Pardayevning (2015) fikriga ko'ra, "Xizmat ko'rsatish sohasi deyilganda, ijtimoiy ishlab chiqarishning moddiy-buyumlashgan ko'rinishga ega bo'lmagan iste'mol qiymatlarini yaratishga yo'naltirilgan sohalari tushuniladi. U o'z ichiga moddiy xizmatlar ko'rsatish (qurilish, transport, aloqa, savdo, maishiy xizmat va boshqalar) hamda nomoddiy xizmatlar ko'rsatish (huquqiy maslahatlar berish, o'qitish, malaka oshirish va boshqalar)ni oladi" deya ta'rif berib, inson ijtimoiy faoliyati rivojlanishida unga ko'maklashadigan muhim tarmoq va soha sifatida aynan xizmat ko'rsatish sohasini keltiradi. Shu orqali olim xizmat ko'rsatish sohasini to'g'ridan – to'g'ri inson iste'moliga yo'nalishini moddiy va nomoddiy xizmat ko'rsatish sohasi sifatida har bir iste'molchi og'irini yengil qiladigan soha ekanligini ilmiy isbotlaydi.

Mardonov (2020) iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori ilmiy darajasini olish uchun yozgan dissertatsiyasida xizmat ko'rsatish sohasining mohiyatini ochishda iste'molchi nuqtai-nazaridan qarash muhim ekanligini asoslagan. Xususan tadqiqotchining fikricha: "Xizmat bu iqtisodiy kategoriya bo'lib, u iste'molchi ehtiyojini qondirishga (og'irini yengil, uzog'ini yaqin, mushkulini oson qilishga) va ularning manfaatlarini ta'minlashga qaratilgan mehnat faoliyatining keng tarqalgan turidir" deb ta'riflab istemolchi xizmatning muhim bo'g'ini ekanligini asoslagan.

Yuqoridagi olimlarning fikr-mulohazalaridan kelib chiqib aytish mumkinki davlat, jamiyat, korxon va tashkilotlar yoki yakka iste'molchi bo'lishidan qat'iy nazar o'z talab va ehtiyojlarini qondirish maqsadida turli ko'rinishdagi xizmatlarni iste'mol qilmoqda. Shu sababli xizmatlarni iste'mol qilishga qaratilgan ularning talab va ehtiyoji xizmat ko'rsatish sohasining munosib rivojlanishida aynan xizmat ko'rsatish sohasining o'zi soha va tarmoqlarning lokomotivi ekanligining yaqqol dalilidir.

Tadqiqot metodologiyasi.

Ushbu tadqiqotda xizmatlar sohasini soliq imtiyozlari orqali rag'batlantirish mexanizmlarini tahlil qilish uchun qiyosiy, tarkibiy va solishtirma tahlil qilish uchun Milliy statistika agentligi, Iqtisodiyot va moliya vazirligi, Soliq qo'mitasi rasmiy ma'lumotlari, shu bilan birga boshqa turli rasmiy internet saytlaridan foydalanilgan. O'rganish jarayonida tahlil, statistik ma'lumotlarni solishtirish va taqqoslash usulidan foydalanilgan. Shu bilan birga, ilmiy mushoxada, qiyosiy tahlil usullaridan foydalanilgan.

Tahlil va natijalar muhokamasi.

Soliq imtiyozlari zamonaviy iqtisodiy siyosatning asosiy vositalari bo'lib, korxonalarining soliq yukini yengillashtirish va muayyan loyihalar, sektorlar yoki mintaqalarga investitsiyalarni strategik rag'batlantirish uchun ishlab chiqilgan. Bu imtiyozlar odatda korporativ foyda solig'i stavkalarini pasaytirish, soliq ta'tillari (vaqtinchalik ozod qilish), tezlashtirilgan amortizatsiya, soliqqa tortish maqsadlarida yo'qotishlarni o'tkazishga imkon beruvchi qoidalar, shuningdek, biznes operatsiyalari uchun zarur bo'lgan import qilinadigan asbob-uskunalar, butlovchi qismlar yoki xom ashyolarga bo'lgan tariflarni pasaytirishni o'z ichiga oladi. Ba'zi hollarda mahalliy tarmoqlarni himoya qilish uchun oshirilgan tariflar qo'llanilishi mumkin.

Shuni ta'kidlash muhimki, soliq imtiyozlari kamdan-kam hollarda shartlarsiz beriladi. Aksariyat mamlakatlar muvofiqlik mezonlari va cheklovlarni batafsil tavsiflovchi maxsus

rag'batlantirish rejimlarini joriy etadilar. Ko'pincha bu rejimlar korxonalaridan muayyan shartlarni bajarishni talab qiladi, masalan, muayyan geografik hududlarda (masalan, erkin zonalarda) obyektlar tashkil etish, muayyan aylanma chegaralariga erishish, xorijiy texnologiyalarni o'tkazish yoki oldindan belgilangan miqdordagi ish o'rinlarini yaratish.

Xalqaro tajriba o'rganilganda jahon tajribasi shuni ko'rsatdiki, soliq imtiyozlari xizmatlar sohasini rivojlantirishning samarali vositasidir. Ikki asosiy yondashuv mavjud bo'lib, birinchi yondashuvda ko'plab rivojlangan mamlakatlarda foyda solig'i stavkalarini pasaytirish keng qo'llanilmoqda.

Tadqiqotlar natijasi shuni ko'rsatmoqdaki, 2010-2024 yillar davomida Osiyo mamlakatlarida foyda solig'ining o'rtacha stavkasi 23,7 foizdan 21,1 foizgacha, Yevropa mamlakatlarida 21,5 foizdan 19,4 foizgacha, Shimoliy Amerikada 35,5 foizdan 26,8 foizgacha, Okeaniyada 29 foizdan 28,4 foizgacha, IHTT a'zo-davlatlarida 25,7 foizdan 23,4 foizgacha pasaygan (1-jadvalga qarang) (WB, n.d.).

1-jadval

Ayrim mamlakatlarda foyda solig'i stavkalarini dinamikasi

Mintaqa nomi	2010	2012	2016	2018	2020	2022	2024
O'rta Osiyo	23,7	22	22	21,4	21,1	21,2	21,1
Markaziy Yevropa	21,5	20,4	20,1	20	19,5	19,5	19,4
O'rta Shimoliy Amerika	35,5	33,3	33,3	33,3	33,3	26,8	26,8
O'rta Okeaniya	29	27	27	27	28,4	28,4	28,4
IHTT o'rtachasi	25,7	25	24,8	24,7	24	23,5	23,4

Ba'zi mamlakatlar nisbatan qisqa vaqt ichida soliq stavkalarining bir necha marta pasayishini namoyish etmoqda. Masalan, 2024-yil 1-aprelga qadar Buyuk Britaniyada kichik va o'rta biznes subyektlari uchun korporativ soliq stavkasini 19 foizdan 17 foizgacha pasaytirgan (WTTC, n.d.). Shu bilan birga, so'nggi besh yil ichida soliq stavkasi 24 foizdan 19 foizga tushirilgan. Bu investitsiyalarni rag'batlantirish va iqtisodiy o'sishni ta'minlashga xizmat qiladi.

Kanadada 2019-yildan boshlab kichik biznesni qo'llab-quvvatlash maqsadida yangi soliq imtiyozi joriy etildi. Unga ko'ra, tadbirkorlik faoliyatidan olingan daromadning birinchi 500 000 AQSH dollariga 19% miqdorida pasaytirilgan soliq stavkasi qo'llaniladi. Bu stavka kompaniyaning soliqqa tortiladigan daromadi yoki yillik biznes limiti kabi ko'rsatkichlarning eng kichigiga asoslanib hisoblanadi. Ushbu chora tadbirkorlarni qo'llab-quvvatlash, iqtisodiy o'sishni rag'batlantirish va yangi ish o'rinlarini yaratishga qaratilgan (CRA, 2017).

Shunday qilib, xizmatlar sohasini rivojlantirish va kengaytirish uchun rag'batlantiruvchi omillar yaratilmoqda, bu esa kelajakda kulrang iqtisodiyotdan ochiq biznes yuritishga imkon beradi va soliq tushumlarining oshishiga olib keladi. Shu sababli, ko'plab mamlakatlarda soliq imtiyozlari joriy qilinganda tavor aylanmasining oshishi va soliq tushumlarining ko'payish tendensiyasi kuzatilmoqda.

IHTT ma'lumotlariga ko'ra (Revenue Statistics 1965–2016), 2009-yildan 2014-yilgacha ba'zi davlatlarda soliqlarning umumiy iqtisodiyotga tushgan yuklamasi oshgan. Masalan, Rossiyada soliq tushumlari YAIMga nisbatan 30,88% dan 34,34% gacha, Avstraliyada 41,02% dan 42,68% gacha, Germaniyada 35,70% dan 37,56% gacha, Italiyada 41,88% dan 42,87% gacha, Fransiyada 42,86% dan 45,27% gacha, Yaponiyada esa 28,61% dan 30,74% gacha o'sgan. Bu esa davlatlarning budjetiga tushadigan soliq tushumlarining oshishiga sabab bo'lgan (WB, n.d.).

Ikkinchi yondashuv IT va turizm sohasida maxsus iqtisodiy zonalar yaratish va nol foizli soliq stavkalarini qo'llash orqali katta yutuqlarga erishgan

Xizmatlar sohasining asosiy bo'g'ini sifatida turizm hisoblanadi. Turizm rivojlantirish ayniqsa Cho'l hududlarida rekreatsion turizmni rivojlantirish – mamlakatimiz turizm sohasini

diversifikatsiya qilish va mintaqaviy iqtisodiyotni mustahkamlash uchun dolzarb yo'nalishlardan biridir.

Ma'lumki, O'zbekistonning 70 foizdan ortiq qismi issiq cho'ldan iboratligi (qishda sovuq) yoki ekanligi albatta turizmga ta'sir ko'rsatadi va uni mavsumiy xarakterini belgilab beradi.

Shu munosabat bilan, cho'l hududlarida turizmni rivojlantishga qaratilgan soliq imtiyozlari bo'yicha horijiy tajribani ham o'rganish maqsadga muvofiq.

Yaqin Sharq mamlakatlarida qumtepalar va cho'l hududlaridan sayyohlik maqsadida ijobiy foydalanib kelmoqda. Misol uchun, Marokash, Misr, Qatar va BAA davlatlariga sayyohlar boshqa mamlakatlardan ham keladi. Sayohatchilar cho'l bo'ylab sayr qilib, dengizga borishlari, tunda chodirlarda to'xtab, yulduzli osmonni tomosha qilishlari ushbu mamlakatlarga tashrif buyurishadi.

Cho'l hududida turizmni rivojlantishga qaratilgan soliq imtiyozlari bo'yicha BAA yaxshi natijaga erishgan. Turizm Dubay va umuman BAA'dagi eng muhim sohalardan biridir. 2019-yilda turizm sektori BAA yalpi ichki mahsulotiga taxminan 12 foiz hissa qo'shdi va uning ulushi doimiy ravishda oshib bormoqda. Masalan, 2000-yilda turizm sohasi yalpi ichki mahsulotning atigi 4,2 foizini tashkil etgan bo'lsa, 2022-yilda bu ko'rsatkich 14,4 foizni tashkil etgan edi.

Bundan tashqari, aynan Dubayda mamlakatning turizm sektoridan tushadigan daromadlarning katta qismi to'plangan. Shunday qilib, World Travel & Tourist Council ma'lumotlariga ko'ra, 2021-yilda BAA da turizm sektoridan tushgan daromadning 57 foizi Dubay hissasiga to'g'ri kelgan. 2023-yilda Dubaydagi sayyohlar soni 18 milliondan ortgan.

Ushbu ko'rsatkichlarga erishishda BAA tomonidan Dubayni turizm hududiga aylantirish bo'yicha samarali qo'llab quvvatlanishi natijasida yuzaga kelganligini ko'rish mumkin.

Dubayning erkin zona (free zone) modeli katta ijobiy natija berdi. Xususan, foyda solig'i 0%, (2023-yildan boshlab faqat yirik kompaniyalar uchun 9% soliq joriy qilingan), jismoniy shaxslardan olinadigan daromad solig'i mavjud emas – ya'ni korxonalar ishchilari ish haqi yoki dividendlar uchun soliq to'lamaydi (visitdubai.com, 2024).

Turizm Marokash yalpi ichki mahsulotining 7,5% ni va uning bilvosita ta'sirini hisobga olgan holda 12% ni tashkil qiladi. Bu podshohlik iqtisodiyotida fosfat va fosfat mahsulotlarini qazib olish, ishlab chiqarish va eksport qilishdan keyin ikkinchi muhim tarmoqdir (iimes.ru, n.d.).

Marokashga 2024-yilda 17,4 million sayyoh tashrif buyurgan (o'tgan yilga nisbatan 20%ga o'sgan) (atalayar.com, 2024).

Marokashda turizm sohasida yangi tashkil qilingan yangi korxonalar 5 yil davomida foyda solig'idan ozod qilinadi.

Shuningdek, 2015-yil 1-yanvardan 2022-yil 31-dekabr gacha tashkil etilgan korxonalar uchun oylik maoshi 10 000 dirxam (\$918) yoki undan kam bo'lgan 10 nafargacha xodimlar uchun 2026-yil 1-yanvarga qadar imtiyozlaridan foydalanish huquqi berilgan (rossaprimavera, 2022).

Shunga asosan, O'zbekistonda cho'l turizm potentsiali yuqoriligidan foydalanib, uni rivojlantirish mamlakat iqtisodiyoti uchun yangi daromad manbai bo'lib xizmat qiladi.

Bugungi kunda IT-xizmatlarini rivojlantirish bo'yicha ko'plab xorijiy mamlakatlar strategik darajada ahamiyat berib kelinmoqda.

Hozirda Irlandiya IT-xizmatlarining dunyodagi birinchi yirik eksportchisi maqomiga ega (it-park.uz, 2022).

Jahon bankining ma'lumotiga ko'ra, 2022-yilda Irlandiyaning yalpi ichki mahsuloti (YAIM) hajmi 529 milliard AQSH dollarini tashkil etgan, shundan, 206 milliard AQSH dollari ya'ni davlatning umumiy YAIMning qariyb 40 foizi, IT xizmatlari eksportiga to'g'ri kelgan.

Hindistonning ITga asoslangan xizmatlar eksporti 2022-yilda 144 milliard AQSH dollarini tashkil etgan (umumiy YAIMning qariyb 4 foiziga teng).

Shu bilan birga, Irlandiya 4,9 million aholiga ega bo'lib, 2022-yilda aholi jon boshiga YAIM 104 ming AQSH dollariga, IT xizmatlarining eksport hajmi esa 42,1 ming AQSH dollariga teng bo'lgan.

Yuqoridagi ko'rsatkich 2022-yilda Buyuk Britaniya uchun 628 AQSH dollarini, Fransiya va Germaniya uchun 376 va 496 AQSH dollarini tashkil etgan.

Irlandiya 500 mingdan ortiq IT-mutaxassislariga ega, bu esa mamlakatning aholi umumiy sonining qariyb 10 foizini tashkil etadi.

Hozirgi kunda Irlandiya Yevropa mintaqasida global IT-xabga aylangan va quyidagi yirik transmilliy korporatsiyalar uchun mintaqaviy vakolatxona sifatida xizmat ko'rsatib kelmoqda: "Apple", "Google", "Microsoft", "Dell", "Meta", "Amazon Web Services (AWS)", "Cisco", "IBM".

Irlandiyada IT-sektorni qo'llab-quvvatlash uchun nisbatan past foyda solig'i stavkasi (12,5%) amaliyotda qo'llaniladi. Shu bilan birga, IT – xizmatlarni eksport qilganda 0 stavkali foyda solig'i qo'llaniladi (revenue.ie, 2021).

O'zbekistonda xizmatlar sohasining YaIMdagi ulushi 43,4% ga yetgan bo'lsa-da, rivojlangan mamlakatlardagi 60-80% ko'rsatkichidan ancha past. Bu soliq imtiyozlarini yanada takomillashtirish, xizmat sohasidagi eksportchilar uchun soliq yukini kamaytirish zarurligini ko'rsatadi. Xususan, turizmni cho'l hududlarida rivojlantirish, xususiy ta'lim obyektlarini ko'paytirish va IT-outsorsing, raqamli xizmatlar va texnologik startaplar uchun soliq imtiyozlarini taqdim etish milliy iqtisodiyotni rivojlantirishda muhim ahamiyatga ega.

Xorij tajribasi shuni ko'rsatadiki, umumiy soliqlarni kamaytirish yuqori o'sish salohiyatiga, eksport imkoniyatlariga va sezilarli ish o'rinlari yaratish istiqbollari ega bo'lgan sektorlar uchun yuqori darajada yo'naltirilgan rag'batlardan kamroq samarali bo'lishi mumkin. Bunday yondashuv davlat investitsiyalaridan maksimal daromad olish imkonini beradi.

Xulosa va takliflar.

Xizmatlar sohasi, shubhasiz, milliy iqtisodiy rivojlanish va ijtimoiy farovonlikning asosiy dvigateli bo'lib, butun dunyoda ham yalpi ichki mahsulot (YAIM)ga, ham aholi bandligiga sezilarli hissa qo'shadi. Uning ikkiyoqlama iqtisodiy va ijtimoiy tabiati bu sektorning strategik rivojlanishini har qanday mamlakat uchun majburiy qiladi.

Jahon tajribasi soliq imtiyozlarining xizmatlar sohasini rag'batlantirishda kuchli vosita sifatidagi samaradorligini bir xilda namoyish etadi. Bu ikki asosiy yondashuv orqali amalga oshiriladi: korporativ soliqning umumiy stavkalarini pasaytirish va axborot texnologiyalari (AT) va turizm kabi yuqori o'suvchi, strategik sohalar uchun o'ziga xos, yuqori maqsadli soliq rejimlarini joriy etish.

Irlandiyaning AT-sektori va BAA hamda Marokashning turizm sektorlari misolida ko'rsatilgan muvaffaqiyatli xalqaro modellar, investitsiyalarni jalb qilish va aniq sektorlarning o'sishini rag'batlantirishda raqobatbardosh past foyda solig'i stavkalari va maxsus iqtisodiy zonalar (masalan, erkin zonalar) yaratish kabi siyosiy elementlarning hal qiluvchi rolini ta'kidlaydi.

O'tkazilgan tahlil va jahon tajribasiga asoslanib, O'zbekistonda xizmatlar sohasini, ayniqsa turizm va AKT kabi strategik muhim sektorlarni yanada rivojlantirish uchun quyidagi tavsiyalar taklif etiladi:

1. Xizmatlar eksportchilari uchun soliq imtiyozlarini yanada optimallashtirishda O'zbekistonning global raqobatbardoshligini oshirish uchun xizmatlar eksportchilari uchun soliq yukini qo'shimcha ravishda kamaytirish juda muhimdir. Bu Irlandiyaning juda muvaffaqiyatli modeliga o'xshash, AT-xizmatlari eksporti uchun 0% foyda solig'i stavkasini 2040-yilgacha joriy etishni yoki yangi eksportga yo'naltirilgan servis korxonalarini uchun sezilarli aylanmalan soliq ta'tillarini berishni o'z ichiga olishi mumkin. Bu to'g'ridan-to'g'ri xorijiy valyuta oqimini va jahon bozorlariga integratsiyani rag'batlantiradi.

2. Cho'l va chekka hududlarda maxsus turizm iqtisodiy zonalarini yaratishda O'zbekistonning cho'l turizmini rivojlantirish uchun yuqori salohiyatini hisobga olgan holda, bu

hududlarda ixtisoslashgan iqtisodiy zonalar yaratish hal qiluvchi ahamiyatga ega. Bu zonalar yangi turizm korxonalarini uchun ko'p yillik foyda solig'idan ozod qilish (Marokashdagi 5 yillik ozod qilish yoki Dubayning erkin zona modeliga o'xshash), yer ijarasi stavkalarini pasaytirish va soddalashtirilgan ma'muriy tartib-qoidalar kabi kompleks soliq imtiyozlarini taklif qilishi kerak. Bu strategiya turizm takliflarini diversifikatsiya qilish, turizm mavsumini uzaytirish va ilgari foydalanilmagan mintaqalarga investitsiyalarni jalb qilish imkonini beradi.

3. Raqamli infratuzilmani mustahkamlash va elektron hukumatni rivojlantirishda zamonaviy raqamli infratuzilmaga keyingi investitsiyalar va elektron hukumatning to'liq rivojlanishi (Singapur misolida) AKT-xizmatlarining o'sishi uchun fundamental shartdir. Bu texnologik startaplar va autsorsing kompaniyalari uchun qulay muhit yaratadi, biznes jarayonlarining samaradorligi va shaffofligini oshiradi.

4. Inson kapitalini rivojlantirishga investitsiyalarda xizmatlar sektorining, ayniqsa AT va turizm, barqaror o'sishini ta'minlash uchun yuqori malakali kadrlarni tayyorlashga e'tibor qaratish zarur. Bu ixtisoslashgan ta'lim dasturlarini ishlab chiqish, qayta tayyorlash va malaka oshirish markazlarini yaratish, shuningdek, xorijiy ekspertlar va ta'lim muassasalarini hamkorlikka jalb qilishni o'z ichiga oladi. Irlandiya misoli, bu yerda 500 mingdan ortiq AT-mutaxassislari aholining 10% ni tashkil etadi, malakali ishchi kuchining muhimligini namoyish etadi.

Soliq yukini kamaytirish, maxsus iqtisodiy zonalar yaratish O'zbekistonning mintaqaviy va global raqobatbardoshligini oshirishga xizmat qiladi va xizmatlar sohasining YAIMdagi ulushini xalqaro darajaga (o'rtacha 60%) yetkazish uchun asos bo'ladi.

Adabiyotlar/Lumepamypa/References:

Atalayar (2024). Atalayar. [online] Atalayar. Available at: [iimes \(2015\). O turistik sektore Marokko | Институт Ближнего Востока. \[online\] iimes.ru. Available at: <http://www.iimes.ru/?p=26223>.](https://www.atalayar.com/en/Canada Revenue Agency. (2017) T2 Corporation – Income Tax Guide 2017. Agence du revenu du Canada.</p>
</div>
<div data-bbox=)

It-park.uz. (2022). ITPARK - O'zbekiston IT-eksporti: Irlandiya tajribasi misolida global muvaffaqiyat sari yo'l. [online] Available at: <https://it-park.uz/uz/itpark/news/it-eksport-uzbekistana-put-k-globalnomu-uspehu-na-primere-opyta-irlandii>

Kotler, P. (2000). *Marketing Management*. 10th ed. Prentice Hall.

Mardonov, B.B. (2020). *Xizmat ko'rsatish sohasini rivojlantirishning nazariy-metodologik asoslari*. Falsafa doktori (PhD) dissertatsiyasi.

Muxammedov, M.M. (2018). *Xizmat ko'rsatish sohasi va turizmni rivojlantirishning nazariy asoslari*. Monografiya.

Ochilov, I. (2010). *Xizmatlar sohasi iqtisodiyoti. O'quv qo'llanma*.

Pardayev, M.Q. (2015). *Xizmat ko'rsatish sohasi rivojlanishi va samaradorligini oshirish yo'llari*. Monografiya.

Revenue.ie. (2021). Welcome to revenue.ie. [online] Available at: <https://www.revenue.ie/en/>

Rossaprimavera.ru. (2022). ИА Красная Весна. [online] Available at: <https://rossaprimavera.ru/>

Smith, A. (1766). *An Inquiry into the Nature and Causes of the Wealth of Nations*.

Tuxliyev, I.S. (2005). *Xizmatlar iqtisodiyoti*. Darslik.

Visitdubai.com. (2024). Информация о Дубае для путешественников. [online] Available at: <https://www.visitdubai.com/ru/travel-trade/>

WB (n.d.) World Bank Official Website. (Various years). *Data on GDP and economic indicators*.

WTTC (n.d.) World Travel & Tourist Council. Official Website. (Various years). *Economic Impact Reports*.

Минфином России (n.d.) Основные направления бюджетной, налоговой и таможенно-тарифной политики на 2019 год и на плановый период 2020 и 2021 годов.